

Az ötéves debreceni informatikus-könyvtáros képzés egy volt hallgató szemével

Szalontai Zita

Még egyszer...

Sokan és sokféle szempontból mondták már el véleményüket a – ma már azt hiszem, bevállhatjuk – szakmai berkekben nagy port kavart, debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen 1989/90-es tanévben indult informatikus-könyvtáros képzésről. Azóta eltelt több mint öt év, az első évfolyam (melynek magam is tagja voltam) minden hallgatója sikeresen befejezte egyetemi tanulmányait ezen a szakon. Az egyetem vezetése örömmel nyugtázta ezt a tényt, mert ezzel az oly nehezen beinduló képzés biztos alapokra került.

Engedtessek meg, hogy még egyszer röviden ismertessem a debreceni informatikus-könyvtáros szak „történetét”, ezúttal a „kísérleti nyúl” szemszögéből. (Nem szeretnék senkit megbántani ezzel a jelzős szerkezettel, mindannyian tisztában voltunk-vagyunk vele, hogy különleges helyzet részesei voltunk, amelynek éppúgy voltak hátrányai, mint előnyei is.)

1986 őszén született döntés a Művelődési Minisztériumban arról, hogy Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen könyvtárosképzés induljon. Mivel a 20. század végén járunk, a KLTE vezetése „nem tartotta kívánatosnak, hogy a hagyományos könyvtárosképzést valósítsa meg, esetleg a budapesti tantervek adaptálásával.”¹

A könyvtárosképzés (könyvtáros alatt olyan információs szakembert értek, akinek már munkaeszköze a 21. század technikája, holott tudom, hogy hazánkban ez még korántsem természetes) égető problémáit boncolgató szakmai vitához tapasztalatok híján nem tudok hozzászólni, de egyetemi tanulmányaim alatt csoporttársaimmal együtt, szembesülnünk kellett oktatóink véleményével, miszerint nagyon kevés a megfelelően képzett, egyetemi végzettségű könyvtáros. Azok pedig, akik „nem középiskolás fokon” művelik ezt a szakmát, sajnos nem egy nemzedékkel idősebbek, mint mi.

Ezért is érintett kellemtlenül, amikor kezembe került Mader Béla írása („Lektorai vélemény Zsidai József: *Javaslat a felsőfokú könyvtárosképzés fejlesztésére című tanulmányáról*”, In: *Könyvtáros*, 1990/1.), amelyben kételyeit fejezi ki az országban több egyetemen is folyó könyvtárosképzés szükségességével kapcsolatban. Véleménye szerint minőségileg nem jelentene különbséget az ELTE-n folyó és a KLTE-n tervezett

párhuzamos képzés, a szükséges számú könyvtáros képzése pedig egy egyetemen és egy főiskolán megoldható (ELTE, BDTKF). Ez utóbbi megállapítás valószínűleg igaz, de nem szabad elfelejteni, hogy a Budapesten végzett könyvtároshallgatók nem fognak az ország keleti régiójában elhelyezkedni, ha a fővárosban, vagy a Dunántúlon is találnak állást. A „minőségi különbségről” pedig beszámolt a szakajtó az elmúlt öt év folyamán.

Ekkor azonban már 1990-et írtunk, s az első évfolyam elkezdte tanulmányait az informatikus-könyvtáros szakon, a Természettudományi Kar védőszárnyai alatt. Talán ebből az egyetlen példából is látszik, hogy maga a szakma sem volt egységes véleményen a debreceni képzés tekintetében, arról nem is beszélve, mekkora meglepetést jelentett, hogy a Bölcsészettudományi Kar (BTK) helyett a Természettudományi Kar (TTK) lett a szak „gazdája”. Ez a tény bennünket, hallgatókat is érintett.

Az informatikus-könyvtáros szakot angol nyelv és irodalom, valamint kémia tanári szakkal együtt hirdették meg 1988-ban. Az érdeklődés hiánya miatt a képzés azonban csak a következő tanévben indult meg: 11 hallgató kezdte el tanulmányait az 1989/90-es tanévben informatikus-könyvtáros – angol nyelv és irodalom szakon. Valamennyien bölcsész szakpárra felvételiztünk magyar nyelv és irodalomból vagy történelem tárgyakból, illetve angol nyelvből.

Megdöbbenésünket el lehet képzelni, amikor szeptemberben kiderült, hogy a TTK-hoz tartozunk. Mint később megtudtuk, komoly konfliktushelyzet elé állította az egyetemi vezetést, hogy a BTK a nem hagyományos jellegű képzésnek nem kívánt gazdája lenni. A TTK viszont elvállalta a szak megszervezésével kapcsolatos teendőket, s az informatikus-könyvtáros hallgatók a KLTE Matematikai és Informatikai Intézete Alkalmazott Informatikai Tanszékén tanulhattak. Ez ma már nem olyan nagy jelentőségű, mint akkor volt, de számunkra fontos volt, hogy tartozzunk valahová, annál is inkább, mert mi magunk sem tudtuk, mit is takar pontosan szakunk eve, milyen képzést fogunk kapni, egyáltalán mire leszünk használhatók. A szak képzési célja csak fogódzkodó lehetett, hiszen mind az oktatógárda, mind mi, hallgatók is tisztában voltunk azzal, hogy a végleges tanterv és tanítandó-tanulandó tudásanyag körülbelül öt év alatt fog kialakulni. De nem lehet haszontalan, ha felidézzük, mi is áll pontosan a

szak képzési dokumentumában, annál is inkább, mert később vissza fogunk rá térni. Tehát „*az informatikus könyvtáros képzés célja olyan felsőfokú szakemberek képzése, akik tanulmányaik során elsajátították a könyvtár- és tájékoztatástudomány korszerű elméleti alapismereteit, továbbá az önálló gyakorlati alkalmazáshoz szükséges tudnivalókat, beleértve az információkezelést, illetve az erre vonatkozó kutatásokat is; alkalmasak a gazdasági, politikai, igazgatási, kulturális, tudományos és más területeken jelentkező tájékoztatási igények kielégítésére, számítógépes rendszerfejlesztési feladatok végzésére. A másik szak elvégzésével szerzett szaktudás birtokában legyenek képesek szaktájékoztatási feladatokat ellátni, informatikai szolgáltatásokat nyújtani az érdekelt szakemberek számára.*”¹²

A tantervről...

A tanterv ürügyén szeretném megköszönni oktatóink munkáját, azokét az oktatókét, akik kezdettől fogva és az évek múlásával egyre inkább foglalkoztak velünk. Figyelembe vették véleményünket a tanterv kialakításakor, igyekeztek szintetizálni a hagyományos értelemben vett könyvtári ismereteket az informatikai tárgyak anyagával. Köszönet illeti a TTK vezetőit is, akik felismerték, hogy könyvtári informatikát kell tanítani könyvtároshallgatóknak, nem pedig elvont információelméletet informatikus hallgatóknak.

Vendégoktatóink nem kis fáradsággal és lelkesedéssel jártak-járnak ma is Debrecenbe tanítani Budapestről, Nyíregyházáról, bár azóta már több állandó oktatói státuszt is kapott a tanszék-csoport.

A tanterv, mint annyi minden más is, alakult, változott az öt év folyamán. Itt most szeretnék összehasonlítani azt a tantervet, amelynek alapján az elsőként végzett hallgatók tanultak, azzal, amelynek alapján a következő évfolyam kezdte el munkáját 1995 szeptemberében. (A tanterv egyébként a Debrecenben, 1994 októberében rendezett „*A könyvtárosképzés helyzete és fejlődési irányai Magyarországon*” című konferencián került bemutatásra, illetve megvitatásra.) Összehasonlításként álljon itt az ELTE posztgraduális szakinformátorképző szakának tanterve. Bár a két képzés formailag nem összehasonlítható (ötéves nappali, illetve kétéves posztgra-

Informatikus könyvtáros szak 1989-1994

Bevezetés a könyvtári
szakismeretekbe
Könyvtártörténet
Dokumentumleírás

Osztályozás
Bibliográfia, szaktájékoztatás
Könyvtárban, könyvtárügy

Művelődés- és olvasásszociológia
Kommunikációelmélet
Az informatika matematikai
alappjai
Bevezetés az informatikába
Operációs rendszerek
A programozás alapjai
Magas szintű programozási
nyelvek
Adatfeldolgozás
Adatbáziskezelés
Rendszerszervezés
Szövegfeldolgozás,
információkereső nyelvek
Könyvtári és információs
rendszerek

Rendszerfejlesztés a könyvtárban

Könyvtárvezetés és szervezés
Speciálkollégium +

Szakszeminárium

Szakmai gyakorlat

+Szövegszerkesztés
Levéltári ismeretek
Szakkönyvtárak
Gyermekkönyvtárak

Informatikus- könyvtáros szak 1994/1995-

Bevezetés
Könyvtártörténet

Dokumentumleírás

Osztályozás
Tájékoztatás
Könyvtárban

Művelődésszociológia
Kommunikációelmélet
Matematikai alapvetés
Informatika

A programozás alapjai
Programnyelvek

Adatbáziskezelés

Szövegfeldolgozás

Információs rendszerek

Rendszerfejlesztés

Menedzsment
Speciálkollégium +

Szakedzőanyag

Szakmai gyakorlat

+Könyvtártípusok
Könyvtárvezetés
Kiadvány szerkesztés
Számítógépes nyelvészet
Tudomány- és bibliometria
Olvasáskutatás
Információforrások
Természettudományok
Agrártudományok
Társadalomtudományok
Művészetek, irodalom
Műszaki tudományok
Gazdaság
Speciális gyűjtemények
Szociális munka a könyvtárban
Könyv- és lapkiadás

ELTE posztgraduális szakinformátor-képzés

Szöveges, képi és hangzó
dokumentumok tipológiája
Osztályozáselmélet

Az információs szervezetek
működése és munkafolyamatai

Matematikai és logikai alapvetés
Számítástudományi műszaki
ismeretek

Programismeret

Adatelemzési és adatkezelési
technikák

Adatbázis-építési gyakorlat
Az információkereső nyelvek
alkalmazása
Hazai információs rendszerek
Külföldi és nemzetközi információs
rendszerek
A rendszerelemzés és a
rendszerfejlesztés alapjai

Információforrások
Speciálkollégium +

+A dokumentáció nyelvi problémái
A PRECIS alkalmazása
Szaknyelvi terminológia
Szakértői rendszerek
Információs marketing
A módszertantól az
ismeretelméletig

duális), tartalmilag nagyon is közel áll egymás-
hoz. Az óraszámokat nem részletezzük, mert en-
nél (a tartalmi összehasonlítás kedvéért) fonto-
sabbnak tartjuk magukat a tárgyakat.

Az informatikus-könyvtáros szak első tanter-
vének koncepciója az volt, hogy némi bevezetés
után a hagyományos könyvtári tárgyak (Könyv-
tártörténet, Dokumentumleírás, Osztályozás, Szak-

tájékoztató stb.) és az informatikai tárgyak (Az informatika matematikai alapjai, Operációs rendszerek, A programozás alapjai stb.) oktatása párhuzamosan folyjon, majd az utolsó négy félévben szintetizálódjanak az ismeretek (Könyvtári és információrendszerek, Adatbáziskezelés stb.). A legnagyobb probléma talán az volt, hogy az informatikus oktatók és a könyvtáros oktatók nehezen jutottak közös álláspontra, vagyis nem volt könnyű könyvtárosszakkollégiumnak oktatni olyan tárgyat, amelyek tanításának nem voltak hagyományai addig egyetemünkön.

A tanterv részeként hasznos látogatásokat tettünk országos tudományos és szakkönyvtárakban, ahol megismerkedhettünk az egyes intézmények által használt (integrált) könyvtári rendszerekkel, s kezdett körvonalazódni előttünk, mi lesz a munkánk az egyetem elvégzése után.

A második tantervben már fokozottan érvényesül a tárgyak egymásra épülése, még akkor is, ha közben a KLTE is áttért a kredit-rendszerű oktatásra, s a hallgatóknak csak javasolt és nem kötelező sorrendben kell az egyes tárgyakat felvenniük. A szintetizáló tárgyak oktatása már az alapoktól fogva folyamatos, és nagyobb szerep jut az alkalmazott (könyvtári) informatikai tárgyaknak. Pozitívuma a második tantervnek, hogy a hallgatók számos speciálkollégium közül választhatnak érdeklődésüknek megfelelően. (Engedtessek meg itt egy szubjektív megjegyzés: magam is szívesen látogatnám a felsorolt speciálkollégiumok szinte mindegyikét, ha ismét könyvtárosszakkollégium lehetnék.)

Végül, szeretnék megindokolni, miért mutatuk be az ELTE posztgraduális szakinformátor-képző szakának tantervét. A cikk írója jelenleg szakinformátorként dolgozik olyan kollégákkal körülvéve, akik második diplomájukat a fent említett szakon szerezték, tehát a szó igazi értelmében vett szakkönyvtáros kollégák. Nincs könnyű helyzetben, mert tapasztalja, hogy az ELTE-n folyó képzés a gyakorlati munkára készíti fel hallgatóit, míg a KLTE-n folyó képzés hiányosságaként az elmélet és a gyakorlat különállását látja. Vagyis, nem elég megtanulni valamit az egyetemen elméletben, tudni is kell azt alkalmazni. Ezért jó lenne, ha a KLTE-n oktató (részben maguk is gyakorló) könyvtáros kollégák következetesebben ragaszkodnának a képzés mindinkább gyakorlati irányba mozduló, a hallgatók önálló munkájára jobban épülő formájához. Ezzel megkönnyít-

hetnék a munkába álló fiatal könyvtárosok pályakezdését, azonkívül valóban elérhető lenne a szak képzési céljaként megfogalmazott prakticista álláspont. Természetesen ez a vélemény nem igazán bírálát, inkább az örökké türelmetlen fiatal pályakezdő még többet akarása. Hiszen mi bizonyítaná jobban a szak sikeres voltát, mint hogy az első végzős évfolyam 12 hallgatója közül 10 könyvtárosszakkollégiumként dolgozik (tudományos és szakkönyvtárakban), és örömmel végzi munkáját.

Mégis szeretnék megemlíteni (jóakarattal által vezényelve) néhány dolgot, amelyet immár gyakorló könyvtárosszakkollégiumként, hiányosságnak tartok képzésünkben, s amit éppen a fent közölt szakinformátorképző szak órarendje erősített meg bennem.

* **Hardver:** nem foglalkoztunk a hálózatok (fizikai) felépítésével, nem is beszélve arról, hogy nem csak a Novell létezik...

* **Hardver, konfigurációk:** a multimédiás alkalmazásokhoz igencsak hasznos lenne...

* **Szoftver, operációs rendszerek:** a DOS nem elegendő (bár pl. a UNIX csak az utóbbi években terjed Magyarországon)...

* **Szoftver, integrált könyvtári rendszerek:** sajnos csak könyvtári gyakorlatunk folyamán dolgozhattunk „élő” rendszerben (a jelenlegi hallgatók már gyakorolhatnak az Oracle Libraries felfedezése közben, valamint hozzáférhetnek a Debreceni Universitas Voyager rendszeréhez.)

* **Online keresési technika:** könyvtárlátogatásaink során láttuk, mások hogy csinálják...

* **Hazai és nemzetközi hálózatok:** „a” hálózat (Internet): ismételtelen csak elméletben...

* **Speciálkollégiumok:** ma már csalogató a választék, csak sajnálhatjuk, hogy nem öt évvel később születtünk.

A felsorolt „hiányosságok” megfelelő tárgyi feltételek mellett, rövid idő alatt pótolhatók a gyakorlati munka során is, és mint a zárójeles megjegyzések is sugallják, ma már ezek az ismeretek részét képezik a tananyagoknak.

A legnagyobb elismeréssel kell szólnom azonban oktatóink igyekezetéről, hogy egy valóban új, minőségileg más szemléletben „neveltek” bennünket tanulmányaink során. Ez pedig a rugalmasság, az állandó tanulás, a változások iránti fogékonyság szemlélete. Ezt nem lehetne később megtanulni. Valószínűleg ezért sikerült valamennyiünknek sikeresen elhelyezkednie.

„Az informatikust nem fenyegeti munkanélküliség”

Ezzel a címmel érdekes ismertetést találtam a *Könyvtári Levelező/lap* 1993/11. számában, amely a németországi friss diplomások elhelyezkedési kilátásaival foglalkozik, és kitér az informatikusokra. Bár az informatikus könyvtárosok nem „igazi” informatikusok, a cikkben megfogalmazott figyelmeztetés megszívlelendő számunkra is: *„a diploma önmagában nem elegendő ahhoz, hogy az elektronikus forradalom élvonalában dolgozzék valaki”*. Napjainkban *„csak a szakmát színvonalasan alkalmazni tudók számíthatnak biztos egzisztenciára.”*

Hiszem, hogy a könyvtáros szakma jövőjének és presztízsének, társadalmi rangjának záloga kell, hogy legyen a fent idézett néhány mondat. Bár a magyarországi szakemberhiány még nem oldódik meg a debreceni informatikus könyvtáros képzéssel (mutatja ezt az is, hogy a végzett, könyvtárosként dolgozó kollégáim nagyobb része Debrecenben talált állást, és nagy érdeklődést mutattak a fiatal diplomások iránt a budapesti tudományos, szak- és közművelődési könyvtárak is), a magam részéről én óvatosságra intenék minden leendő végzős kollégámat. Csak komolyan érdemes csinálni, legalább úgy, ahogyan azt az egyetemen elkezdtük. A könyvtároshallgatóknak a különböző szakmai fórumokon elért sikereiről, elnyert ösztöndíjaikról itt most nem szeretnék szólni.³

Zárszóként azonban arról igen, hogy a már említett debreceni konferencia megrendezésének oka az első végzős évfolyam „szárnyra bo-

csátása” volt. A konferencia záró, plenárius ülésén a résztvevők elfogadtak egy ajánlást, mely szerint ha nem is konferencián, de évente egy-egy könyvtárosképző intézményben rendezett fórumon legyen alkalma a könyvtáros szakmának, hogy a képzéssel kapcsolatos tapasztalatait, javaslatait, a lehetséges együttműködési lehetőségeket megvitassa.

Szubjektív értékelésemet nem provokációnak, sokkal inkább az érdeklődést fenntartó írásműnek szántam. Remélem, számos hallgatónak lesz még alkalma a jövőben személyesen is tapasztalni a debreceni képzés értelmes és érdeemes voltát.

Irodalom

1. BÉNYEI Miklós – JÉKEL Pál: Informatikus-könyvtáros szak a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen. In: *Könyvtáros*, 40.évf. 1990. 9.sz. p.546-550.
2. BAZSA György: Gondolatok a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen folyó informatikus-könyvtáros képzésről. In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 38.évf. 1991. 4.sz. p. 152-156.
3. SUPPNÉ TARNAY Györgyi: Ami a képből kimaradt. In: *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*. 1994. okt. p. 59-64.
4. GÓZ Ágnes: Más jellegű képzésünkről. In: *Könyvtári Levelező/lap*, 1994. 10.sz. p. 11-12.
5. SEBESTYÉN György: Szakirodalmi informatika és információs menedzsment. A posztgraduális képzés továbbfejlesztése az ELTE Könyvtártudományi Tan-székén. In: *Könyvtári Figyelő*, 36. évf. 1990. 1-2.sz. p.47-54.
6. SZEPESVÁRY Tamás: Az európai információs szakemberképzés és Magyarország. In: *Könyvtári Figyelő*, 35.évf. 1989. 5-6.sz. p.545-553.